

ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1(45)

УДК 821.161.2 – 1.09 «Леся Українка»

DOI:10.24144/2663-6840/2021.1(45).542–548

Кузьма О. Творчість Лесі Українки в літературознавчому дискурсі ХХІ століття; кількість бібліографічних джерел – 20; мова українська.

Анотація. У статті досліджено літературознавчу рецепцію творчості Лесі Українки у працях сучасних учених. Зазначено, що студії із вивчення доробку письменниці започатковані ще за її життя (І. Франко, М. Євшан та ін.), потім вони продовжилися у працях дослідників 20-30-х рр. ХХ століття (М. Зерова, М. Драй-Хмари, П. Филиповича, Б. Якубський тощо). Наголошено, що наступний етап осмислення доробку письменниці йшов двома векторами: в межах канонів радянського літературознавства та в руслі здобутків еміграційної науки (Ю. Бойко, Є. Маланюк, П. Одарченко, Ю. Шерех та ін.).

Часи незалежності стали якісно новим етапом у дослідженні творчості Лесі Українки. Нові методологічні підходи, апробовані вченими 90-х рр. ХХ ст. – 2000-х рр, дозволили розширити інтерпретаційну парадигму доробку письменниці. На базі досліджень, закладених незаангажованою критикою, формується й сучасне лесеукраїнознавство. Продовжуючи трактування попередників, вчені ХХІ століття розгортають науковий дискурс у різних методологічних площинах, що забезпечує поліваріативне прочитання спадщини Лесі Українки. Методологічний плюралізм в оцінці творчих досягнень авторки «Лісової пісні» включає застосування методик психобіографізму (Л. Мірошниченко), текстології (Г. Гаджилова), психоаналізу (Н. Зборовська), архетипно-міфологічної критики (Л. Скупейко), фемінізму (В. Агеева), структурно-семіотичної школи (Г. Левченко, С. Кочерга), екзистенціалізму та ін. Новим кроком в освоєнні творчого світу Лесі Українки стали праці О. Забужко, яка застосувала до аналітики художньої спадщини письменниці міждисциплінарний підхід. Монографія дослідниці «Notre Dame d Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007) – це фундаментальна історико-культурна праця, інтердисциплінарне дослідження, яке викликало різні реакції і сформувало поле для широкого обговорення ролі і місця Лесі Українки в національній духовності.

Важливим напрямом розвитку сучасних лесеукраїнознавчих студій є оновлення біографічного канону, опрацювання архівних матеріалів, листування письменниці. За принципом родинної ієрархії та із застосуванням сучасного інструментарію вибудовує свої дослідження Т. Скрипка, вчена із США (УВАН). Цикл матеріалів про рід Драгоманових-Косачів є надзвичайно цінним джерелом для осягнення феномену Лесі Українки.

Значним досягненням сучасного лесеукраїнознавства стало видання творів Лесі Українки в 14 томах до 150-річчя від дня її народження. Це колективна праця вчених, які виконали велику роботу із осучаснення академічного зібрання текстів письменниці. Нове видання творів письменниці є зразком скрупульозного наукового студіювання доробку авторки.

У цілому констатуємо позитивну динаміку в розробці лесеукраїнознавчого дискурсу, методологічне розмаїття в оцінці мистецького доробку цієї самотньої авторки, людини із потужним культурницьким та громадянським мисленням.

Ключові слова: Леся Українка, науковий дискурс, інтерпретація, наукова біографія, методологічний плюралізм, повне видання творів, академізм, сучасний формат.

Постановка проблеми. Леся Українка, поза всяким сумнівом, належить до тріади українських класиків, і в тій тріаді урівноважує власне чоловічу іпостась нашої класики – Шевченкову вибухову силу, яку Євген Маланюк влучно окреслив як вияв національної ЕМОЦІЇ, Франкове потужне розмислове начало, що, за спостереженням вченого, є утіленням нашого національного ІНТЕЛЕКТУ. Леся Українка поєднала і Шевченкову пристрасть, волю до життя, і Франковий розум, структурність, потужний аналітизм. Аполлонівське й діонісійське начала української національної психіки гармонійно сплелися в жіночій іпостасі «поетки українського рісорджіменту», авторки «Кассандри», «Лісової пісні», «Камінного господаря», яка невтомно працювала на розбудову Української держави духу. Уся її творчість саме про це – про будівництво храму української душі. Леся – жіноча грація української душі, її аристократизм і висока культура.

Статус канонізованого письменника, звичайно, передбачав розгортання наукового дискурсу довкола усіх сфер життєдіяльності Лесі Українки.

Лесеукраїнознавство (вживаємо такий термін, бо він нам імпує і відображає суть дисципліни, пов'язаної із студіюванням доробку авторки) як окремий напрям українського літературознавства, безумовно, запрацювало ще за життя авторки (праці І. Франка, М. Євшана), утвердило себе в дослідженнях вчених 20-х рр. ХХ століття (зокрема, в доробку митців-неокласиків – М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмари; Б. Якубського та ін.), а далі розділилося на материкове (підрадянське) та діаспорне лесезнавство.

Із здобуттям незалежності наукові пошуки в царині вивчення творчості письменниці збагатилися новими методологічними підходами, і таке розмаїття дозволило трактувати здобутки Лесі Українки в широкому інтерпретаційному контексті. У науковий обіг було залучено невідомі або малодоступні матеріали літературознавців діаспори (Петра Одарченка, Юрія Бойка, Юрія Шереха та ін.), архівні знахідки (листування, мемуаристика, біографістика) тощо. І з того часу почалося пильне вглядання в постать мисткині, уважне перепрочитання її текстів із залученням

новознайдених матеріалів, новітніх методологій. У ХХІ століття лесеукраїнознавство увійшло із досить ґрунтовною теоретичною, джерельною, текстологічною базою, яка стала підґрунтям для прочитання творчості Лесі Українки крізь призму духовних шукань людини ХХІ сторіччя. Ця база дозволяє вченим нашого часу суттєво доповнити й збагатити наукові студії про письменницю новими інсайтами, новою аналітикою, суголосною основним трендам розвитку науки, зокрема літературознавства.

Аналіз досліджень. На сучасному етапі розвитку лесеукраїнознавства є порівняно небагато джерел, які систематизують й глибоко аналізують праці дослідників спадщини письменниці, які введені в науковий обіг в останнє двадцятиріччя. Звичайно, маємо різні бібліографічні джерела, що включають перелік досліджень доробку Лесі Українки. Наприклад, поширеною і цілком доцільною є практика видавати такі джерела до ювілейних дат. Особливо продуктивним в цьому плані є 2021 рік, бо до 150-річчя від дня народження мисткині активно долучилася уся науково-освітня, культурно-мистецька спільнота. Слід відзначити тут роботу працівників всеукраїнської бібліотечної мережі. Більша частина бібліотек до ювілею письменниці видали відповідні покажчики, у яких подано з-поміж інших матеріалів й перелік лесеукраїнознавчих досліджень. Нашим завданням не є аналіз таких покажчиків, але до прикладу наведемо роботу працівників Національної бібліотеки України імені Вернадського, які в межах науково-дослідної теми «Теоретичні, методичні та прикладні аспекти формування національної бібліографії в контексті вивчення спадщини діячів української науки та культури» (2019–2021) здійснювали виконання проекту «Леся Українка. Твори. Переклади. Література про життя та творчість» (відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про відзначення 150-річчя з дня народження Лесі Українки» від 8 лютого 2018 р.)¹. За словами С. Кіраля, завідувача відділу національної бібліографії, працівники установи працюють над «Науковою бібліографією Лесі Українки», що складатиметься з чотирьох томів: 1-й – спадщина Лесі Українки, 2-й – Леся Українка в критиці, 3-й – вшанування пам'яті Лесі Українки (Леся Українка в образотворчому мистецтві, музиці тощо), а четвертий том розповідатиме про те, як творчість Лесі Українки представлена в архівах і музеях України².

Що ж стосується окреслення аналізованого нами питання – сучасної літературознавчої рецепції доробку письменниці – то погоджуємося із думкою О. Подлісецької, що в «сучасному методологічному прочитанні творчість Лесі Українки набуває неоприятливих досі смислових аспектів та інтерпретацій»

[Подлісецька 2014, С. 17]. Кожна мистецька доба актуалізує нові смисли у творчості класиків. Початок ХХІ століття так само вимагає скрупульозної роботи із текстами Лесі Українки, адже її творчі прозріння, її духовні шукання суголосні й людині інформаційного суспільства, яка прагне знайти ментальні опори в цьому світі, що стрімко розвивається й змінюється. Літературознавство, яке з часу здобуття незалежності Україною розширило методологічний інструментарій, зараз орієнтується на поліваріативне прочитання художнього доробку класиків, тому концептуалізація і доповнення наукових ідей, закладених у розробках учених-лесеукраїнознавців ХХ століття, важливі й зараз.

Мета статті – розкрити досягнення сучасних вчених у трактуванні творчості Лесі Українки відповідно до завдань літературознавства ХХІ століття.

Основні завдання статті – простежити ключові вектори наукової рецепції творчості Лесі Українки в останнє двадцятиріччя; з'ясувати принципи літературознавчої аналітики у працях дослідників; окреслити перспективи лесеукраїнознавчих досліджень.

Методи та методика дослідження. Наше дослідження ґрунтується на загальнонаукових методах аналізу і синтезу, індукції та дедукції, узагальнення та систематизації матеріалу, пов'язаного із досягненнями сучасного лесеукраїнознавства. Також застосовано історико-культурний (для характеристики специфіки літературознавчого дискурсу ХХІ ст.), герменевтичний (для осягнення наукових концепцій у лесеукраїнознавчих студіях); естетичний (для окреслення рецепції художнього феномену Лесі Українки) методи дослідження.

Виклад основного матеріалу. Часи незалежності стали якісно новим етапом у дослідженні творчості Лесі Українки. Нові методологічні підходи, апробовані вченими 90-х рр. ХХ ст. – 2000-х рр, дозволили розширити інтерпретаційну парадигму доробку письменниці. На базі досліджень, закладених незаангажованою критикою, формується й сучасне лесеукраїнознавство. Продовжуючи трактування попередників, вчені ХХІ століття розгортають науковий дискурс у різних методологічних площинах, що забезпечує різновекторне тлумачення спадщини Лесі Українки. Методологічний плюралізм в оцінці творчих досягнень авторки «Лісової пісні» включає, зокрема, застосування методик психобіографізму (Л. Мірошніченко [Мірошніченко 2011]), текстології (Г. Гаджилова [Гаджилова 2018]), психоаналізу (Н. Зборовська [Зборовська 2002]), архетипно-міфологічної критики (Л. Скупейко [Скупейко 2006] та ін.), гендерних студій, фемінізму (В. Агеєва [Агеєва 2008]), структурно-семіотичної школи (Г. Левченко [Левченко 2013], С. Кочерга [Кочерга 2010]) та ін. Окремо слід відзначити працю вчених, які розробляють наукову біографію Лесі Українки. Системністю, ґрунтовністю, глибоким входженням в осмислюваний матеріал характеризуються дослідження Т.Скрипки [Скрипка 2021], вченої із США (УВАН). Т. Скрипка уклала 2 томи спогадів про Лесю Українку (за принципом родинної ієрархії). Вона активно працює над зведенням

¹ Ширше про бібліографічні джерела, видані Національною бібліотекою імені В.Вернадського, – в матеріалі Світлани Дзюбич за посиланням: Леся Українка в українській бібліографії ХХ ст. крізь призму сучасного лесеукраїнознавства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. 2019. Вип. 5. С. 233–241.

² Поети прокладають сходи своєму народові. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/5479>

родинного архіву Драгоманових-Косачів у єдиний цикл матеріалів про цей благодатний український рід. За словами вченої, через призму сприйняття сучасників письменниці розкривається її «характер, громадянська позиція, особисті якості, своєрідність поведінки, деталі побуту. Завдяки таким свідченням увиразнюється тогочасний історико-літературний процес... Мемуаристи (кожен в міру обдарування) виявили своє відчуття українського інтелектуально-духовного простору, прозирали витоки творчого життя генія...» [Скрипка 2021, С. 10].

Звичайно, дослідники, названі тут, застосовують не лише один зазначений підхід, праці вчених є зразком концептуальної наукової аналітики, спрямованої на всебічне розкриття творчості Лесі Українки. Так само варто наголосити, що сучасне лесеукраїнознавство не обмежується тільки прізвищами авторів, указаних вище.

Не можемо оминати увагою і внесок *закарпатських науковців* у процес осмислення творчості видатної письменниці. Талантом відчитувати художні послання Лесі Українки, осягати таїну її мистецького світу була наділена й Л. Голомб, професор кафедри української літератури Ужгородського національного університету, авторитетна літературознавиця із потужним науковим мисленням. Праці, у яких здійснюється літературознавчий аналіз творчості Лесі Українки, займають особливе місце в доробку вченої [Голомб 1988; Голомб 2005; Голомб 2008; Голомб 2015]. Постає видатної поетеси зламу XIX і XX століть, аристократки духу, яка збагатила українське письменство європейським змістом і якісно оновила його художнє обличчя, не могла залишитися осторонь наукових шукань дослідниці раннього українського модернізму. Спостереження щодо природи творчості поетеси Л. Голомб, викладені в монографії «Особа і суспільство в українській ліриці кінця XIX–початку XX ст.» [Голомб 1988], знайшли своє продовження й конкретизацію в інших її працях, що розкривають нові аспекти творчої індивідуальності Лесі Українки як лірика та драматурга. Заслуговують на увагу, зокрема, такі статті вченої, як «Музично-звукові прийоми в композиції поетичних циклів Лесі Українки» [Голомб 2005], «Символіка Старого Заповіту в творчій самосвідомості Лесі Українки як митця в країні неволі» [Голомб 2005], «Легенди Середньовіччя в драмі «Камінний господар» та ліриці Лесі Українки» [Голомб 2005], «Проблеми психології творчості в осмисленні І. Франка та Лесі Українки» [Голомб 2015] та ін. Усі праці Л. Голомб є вагомою складовою лесеукраїнознавчого дискурсу початку XXI століття, а також свідченням того, що можна тримати високу планку академічної науки, базуючи її на здобутках попередників і враховуючи нові віяння сучасного літературознавства.

Зазначимо, що своєрідний «квантовий стрибок» в осмисленні доробку Лесі Українки здійснила Оксана Забужко, сучасна письменниця, лауреатка Шевченківської премії, філософ, культуролог. Її монографія «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007) – фундаментальна іс-

торико-культурна праця, міждисциплінарне дослідження, яке викликало різні реакції в українській спільноті. Ця книга відзначена багатьма престижними нагородами і є спробою прочитання міфу Лесі Українки крізь призму історії «України, яку ми втратили» [Забужко 2007, С. 11]. В одному зі своїх щогорічних інтерв'ю (на Радіо Свобода) О. Забужко зазначила: «Я кажу, чому я свого часу за «Notre Dame d'Ukraine» сіла. Щоб якось прокричати, що люди добрі, дивіться, що ми обминаємо і без чого ми виховуємо зараз наших дітей. Тому що Лесю Українку не видавали за Сталіна, як тільки «Справа СВУ», Голодомор, як тільки пішла ось ця наша катастрофа, у 1920-і неокласики встигли підготувати, а далі спускається темна ніч Сталінщини, і вже аж за лібералізації, Хрущова, і треба ж давати гнівну відсіч «українським буржуазним націоналістам», які підготували передрук цього книгоспілковського видання неокласиків 1920-х років» [Забужко 2021]. О. Забужко вважає Лесю Українку аристократкою і еретичкою, спадкоємицею древнього лицарського роду і продовжувачкою гностичної традиції. Сюжети текстів письменниці вчена розглядає на тлі багатовікової європейської культури. За її словами, все, чого вона прагнула, пишучи свою монографію, – «це по-справжньому уважно прочитати, для тої частини української аудиторії, яка ще не втратила культури читання, на позір загальноприступні тексти одної із найвидатніших європейських письменниць XX ст.» [Забужко 2007, С. 610].

Наукові ідеї, викладені в монографії О. Забужко, звичайно, є дискусійними, такими, що провокують до глибокої розмови про світогляд Лесі Українки, її художньо-філософську систему. І в цьому, вважаємо, і полягає цінність праці, адже вона стає простором для широкої інтерпретації і засвідчує готовність наукової, культурно-мистецької, освітньої спільноти до обговорення основоположних питань, пов'язаних не лише із творчістю української авторки, але й загалом питань національної духовності в умовах XXI століття.

О. Забужко, на наш погляд, виконує зараз важливу місію одного із популяризаторів та інтерпретаторів творчості Лесі Українки. Не можна оминати увагою і таке видання, як «Апокриф» [Апокриф 2020], що вийшло друком у 2020 році. Воно містить чотири розмови предстоятеля УГКЦ Святослава Шевчука й О. Забужко щодо біблійного контексту спадщини письменниці, її складних стосунків із християнством, морально-ціннісного ядра її текстів. Має рацію дослідниця, коли говорить про потребу фахового теологічного аналізу творів Лесі Українки. І цілком вдалим є вибір для професійної розмови про заявлену проблему Глави УГКЦ Святослава Шевчука, адже він, за словами О. Забужко, не тільки глибокий знавець морального богослов'я, але й «людина, наділена бездоганним художнім чуттям і смаком» [Апокриф 2020, С.9]. Чотири бесіди про «поетку українського рісорджименто» є справжньою інтелектуальною насолодою. Вони відкривають нові аспекти в образі Лесі Українки як культурної героїні свого часу. Особисто

нам імпонує такт і обережність, повага до постаті письменниці, яку виказують учасники розмови. Цілком справедливими є спостереження, висловлені Блаженнішим Святославом щодо природи християнізму Лесі Українки, яку він називає «зболеним мислителем» [Апокриф 2020, С. 12]. Наприклад, дуже тонко він характеризує суть світогляду мисткині: «Найперше, я би хотів відразу сказати, що ми не можемо трактувати Лесю Українку як якогось канонічного екзегета. Думаю, було би цілком хибно читати її твори як віроучительний документ, бо це абсолютно різні жанри, кожен із яких ставить перед собою іншу мету й інше завдання. Хоча, що мене особисто вражає, це її постійне бачення в Божому Слові – Слові, яке написано через реальні події, реальну історію, – в історичності тих елементів, які є важливими чи й джерельними для християнської віри, – певних еталонів. Еталонів, з якими вона себе співвідносить. Еталонів, до яких вона постійно апелює. Еталонів, які вона намагається запитувати, шукаючи відповіді на екзистенційні питання її особистого життя, особистого досвіду, а відтак і досвіду життя тогочасного українського суспільства» [Апокриф 2020, С.15–16]. У процесі розмови О. Забужко та Блаженнішого Святослава було обговорено драми авторки «Одержима», «На полі крові», «Руфін і Прісцилла», «Адвокат Мартіан» та ін. Сюжети з ранньохристиянської та євангельської історії в інтерпретації письменниці стали для співрозмовників своєрідним інтелектуальним тлом для осмислення різних проблем національного та загальнолюдського буття.

На наш погляд, праці О. Забужко в руслі вивчення й оновлення лесеукраїнознавчого канону спрямовані на широку читацьку аудиторію, яка має вироблений естетичний смак, відповідну освітню базу і володіє здатністю до критичного мислення.

150-річчя поетеси, яке відзначалося цьогоріч, знаменне виданням 14-томника її доробку, здійсненого зусиллями численних науковців, справжніх ентузіастів своєї справи. Презентація 14-томного видання творів Лесі Українки стала основною подією цілого ряду заходів до ювілейної дати. Над зібранням працювали провідні науковці Волинського національного університету імені Лесі Українки та інших навчальних і наукових інституцій України (усього було 14 команд учених). Один із керівників проекту, доктор філологічних наук Сергій Романов зазначив: «За 150 років від народження в нас так і немає повного зібрання творів Лесі Українки. Усі дотеперішні видання були неповними, мали й інші хиби. Наприклад, через ідеологічні причини не повністю відображали погляди письменниці на релігію, національне та мовне питання. Зараз у незалежній країні ми можемо спробувати упевнено й вільно прочитати та прокоментувати творчість письменниці» [Антонюк 2021].

Ідею такого видання, за свідченням Українського інституту книги, висунули і активно відстоювали доктор філологічних наук, професор, народний депутат України Ірина Констанкевич, народний депутат Микола Княжицький та академік НАН України, директор Інституту літератури Микола

Жулинський. Її обговорювали і просували всіма можливими способами Ірина Подоляк (тодішня заступниця міністра культури), Оксана Забужко і Віра Агеєва [Український інститут книги 2021]. Координаційну роботу виконував Український інститут книги, адміністрував роботу з підготовки текстів Волинський національний університет імені Лесі Українки. До такої фундаментальної праці були залучені такі відомі вчені, як В. Агеєва, О. Забужко, О. Вісич, Т. Данилюк-Терещук, С. Кирилюк, Н. Колошук, С. Кочерга, Т. Левчук, М. Моклиця, В. Сірук, С. Романов, Р. Тхорук та ін.

Повне оновлене академічне видання творів Лесі Українки поділене за тематично-жанровим принципом за такими напрямками:

Том 1-4. Драматургія;

Том 5. Поезія та ліро-епічні поеми;

Том 6. Художня проза;

Том 7. Літературна критика та публіцистика;

Том 8. Переклади;

Том 9. Записи народної творчості та пісні, записані з голосу Лесі Українки;

Том 10. «Стародавня історія східних народів» та конспекти, виписки, нотатки;

Том 11-14. Листування.

14-томне видання містить розлогі, ґрунтовні наукові коментарі, зразки авторського рукопису, іконографію і живопис, першодруки тощо. Важливо те, що всі томи оцифровані і є у вільному доступі, тож кожен може собі завантажити твори. Таким чином, фундаментальна справа – академічне перевидання творів Лесі Українки – зроблена, і до неї долучилися вчені, які власне формують «обличчя» лесеукраїнознавчих студій на початку ХХІ століття.

Окремо наголосимо й на мистецькому проєкті «Леся Українка: 150 імен», який було відкрито в Українському домі з нагоди ювілею письменниці. Експозиція проєкту була поділена на тематичні зали: «Лінія життя», «Образ», «Особисте», «Акценти», «Ілюстрації», «Гра», також був простір театру, книжок і дискусій [150 імен 2021]. У межах проєкту працювала інтелектуально-дискусійна платформа «Косач Talks», що мала на меті актуалізувати для сучасників грані біографії та численні різноманітні праці Лесі Українки, які є актуальними, суголосними духовним шуканням людини ХХІ сторіччя. У програмі «Косач Talks» були задіяні представники сучасної української інтелектуально-мистецької еліти: письменниця Оксана Забужко, канадський історик з України Сергій Єкельчик, літературознавець, професор Гарвардського університету Григорій Грабович, перекладач та дослідник Максим Стріха, літературознавиця і критикиня Віра Агеєва, вчений Ростислав Семків та ін. Було обговорено ряд важливих питань, пов'язаних із родом Драгоманових-Косачів, із освоєнням художнього доробку авторки та його сучасної рецепції, із презентацією 14-томного видання творів Лесі Українки тощо. Зустрічі на платформі «Косач Talks» збережені у формі відеозаписів³.

³ <https://150imenlesi.org/kosachtalks>

Висновки. У цілому констатуємо позитивну динаміку в розробці лесеукраїнознавчого дискурсу в XXI століття, методологічне розмаїття в оцінці мистецького доробку цієї самобутньої авторки. Звичайно, потужним і продуктивним в осмисленні творчих світів Лесі Українки слід назвати ювілей-

ний 2021 рік. Важливим досягненням сучасної науки про доробок письменниці, безумовно, є академічне видання 14-томника її текстів. Залишається сподіватися, що значні зусилля науковців, зроблені для системного вивчення спадщини Лесі Українки, знайдуть належну реалізацію і в наступні роки.

Література

1. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ: Факт, 2008. 360 с.
2. Антонюк Н. Вперше в Україні вийде повна збірка творів Лесі Українки Режим доступу: <https://uain.press/news/vpershe-v-ukrayini-vyjde-povna-zbirka-tvoriv-lesi-ukrayinky-1257745> (дата звернення 06.06.2021)
3. Гаджилова Г. Проблематика раннього християнства у драмі Лесі Українки: становлення тексту в русі авторських рішень. Київ: Академперіодика, 2018. 221 с.
4. Голомб Л. Из спостережень над українською поезією XIX–XX століть: збірник статей. Ужгород: Гражда, 2005. С. 109–118.
5. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця XIX–перших десятиліть XX ст. Ужгород: Гражда, 2008. 296 с.
6. Голомб Л. Особа і суспільство в українській ліриці кінця XIX – початку XX століття. Київ: Вища школа, 1988. 146 с.
7. Голомб Л. Проблеми психології творчості в осмисленні І. Франка та Лесі Українки *Творчість Лесі Українки в контексті світової культури: зб. наук. пр. / Філологічний вісник / за заг. ред. А.В. Березовенко*. Вип.2. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. С. 80–100.
8. Дзюбич С. Леся Українка в українській бібліографії XX ст. крізь призму сучасного лесезнавства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. 2019. Вип. 5. С. 233–241.
9. Забужко О. «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Київ: Факт, 2007. 640 с.
10. Зборовська Н. Моя Леся Українка / Есей. Тернопіль: Джура, 2002. 228 с.
11. Зібрання творів Лесі Українки у 14 т. / Український інститут книги Режим доступу: <https://book-institute.org.ua/uk/activity/zibrannya-tvoriv-lesi-ukra-nki-u-14-i-tomah> (дата звернення 12.04.2021)
12. Кочерга С. Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. 656 с.
13. Левченко Г. Міф проти історії: Семіосфера лірики Лесі Українки. К.: Академвидав, 2013. 332 с.
14. Леся Українка. Апокриф. Вибране / Леся Українка. Чотири розмови про Лесю Українку / О. Забужко, С. Шевчук. Київ: Видавничий дім «КОМОРА», 2020. 632 с.
15. Леся Українка. 150 імен / проєкт Режим доступу: <https://150imenlesi.org/>
16. Мірошниченко Л. Леся Українка. Життя і тексти Київ: Смолоскип, 2011. 264 с.
17. Подлісецька О. Методологія досліджень творчості Лесі Українки у XXI ст. *Вісник ОНУ. Сер.: Філологія*. 2014. Т. 20. Вип. 1(11) Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/405574.pdf> (дата звернення 23.04.2021)
18. Скрипка Т. Спогади про Лесю Українку. Т. II. Львів: Видавництво: «Астролябія», 2021. 512 с.
19. Скулейко Л. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки. Київ: Фенікс, 2006. 416 с.
20. «Януківич украв клейноди Лесі Українки»: інтерв'ю Оксани Забужко / розмову вела Інна Кузнецова. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/lesya-ukrainka-oksana-zabuzhko/31111684.html> (дата звернення 23.02.2021)

References

1. Aheieva V. (2008) Zhinochyi prostir: Feministychnyi dyskurs ukrainskoho modernizmu [Women's space: Feminist discourse of Ukrainian modernism]. Київ: Fakt, 360 s. [in Ukrainian].
2. Antoniuk N. (2021) Vpershe v Ukraini vyide povna zbirka tvoriv Lesi Ukrainky [For the first time in Ukraine, a complete collection of works by Lesya Ukrainka will be published] Rezhym dostupu: <https://uain.press/news/vpershe-v-ukrayini-vyjde-povna-zbirka-tvoriv-lesi-ukrayinky-1257745> (data zvernennia 06.06.2021) [in Ukrainian].
3. Hadzhylova H. (2018) Problematyka rannoho khrystyianstva u dramy Lesi Ukrainky: stanovlennia tekstu v rusi avtorskykh rishen [Problems of early Christianity in Lesya Ukrainka's drama: formation of the text in the movement of author's decisions]. Київ: Akademperiodyka, 221 s. [in Ukrainian].
4. Holomb L. (2005) Iz sposterezhen nad ukrainskoiu poeziiu XIX–XX stolit: zbirnyk statei [From observations on Ukrainian poetry of the 19th–20th centuries: a collection of articles]. Uzhhorod: Grazhda. S. 109–118 [in Ukrainian].
5. Holomb L. (2008) Novatorski tendentsii v ukrainskii literaturi kintsia XIX–pershykh desiatylyt XX st. [Innovative tendencies in Ukrainian literature of the end of the 19th–first decades of the 20th century]. Uzhhorod: Grazhda, 296 s. [in Ukrainian].
6. Holomb L. (1988) Osoba i suspilstvo v ukrainskii lirytsi kintsia XIX–pochatku XX stolittia [Person and society in Ukrainian lyric poetry of the end of the 19th - beginning of the 20th century]. Kyiv: Vyshcha shkola, 146 s. [in Ukrainian].

7. Holomb L. (2015) Problemy psykholohii tvorchoosti v osmyslenni I. Franka ta Lesi Ukrainky [Problems of creativity psychology in the understanding of I. Franko and Lesya Ukrainka]. *Tvorchist Lesi Ukrainky v konteksti svitovoi kultury: zb. nauk. pr. / Filolohichniy visnyk / za zah. red. A.V. Berezovenko. Vyp. 2. Kyiv: NTUU «KPI»*. S. 80–100 [in Ukrainian].
8. Dziubyeh S. (2019) Lesia Ukrainka v ukrainiskii bibliohrafi XX st. kriz pryzmu suchasnoho leseznavstva [Lesya Ukrainka in the Ukrainian bibliography of the twentieth century through the prism of modern forestry]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. Vyp. 5. S. 233–241* [in Ukrainian].
9. Zabuzhko O. (2007) Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii [Notre Dame d'Ukraine: Ukrainian woman in the conflict of mythologies]. Kyiv: Fakt, 640 s. [in Ukrainian].
10. Zborovska N. (2002) Moia Lesia Ukrainka [My Lesya Ukrainka]. Ternopil: Dzhura, 228 s. [in Ukrainian].
11. Zibrannia tvoriv Lesi Ukrainky u 14 t. (2021) [Collection of works by Lesya Ukrainka in 14 volumes] / Ukrainyskyi instytut knyhy Rezhym dostupu: <https://book-institute.org.ua/uk/activity/zibrannya-tvoriv-lesi-ukranni-u-14-i-tomah> (data zvernennia 12.04.2021) [in Ukrainian].
12. Kocherha s. (2010) Kulturosofia Lesi Ukrainky. Semiotychnyi analiz tekstiv [Culturosofology of Lesya Ukrainka. Semiotic analysis of texts]. Lutsk: PVD «Tverdynia», 656 s. [in Ukrainian].
13. Levchenko H. (2013) Mif proty istorii: Semiosfera liryky Lesi Ukrainky [Myth versus history: The semiosphere of Lesya Ukrainka's lyrics]. Kyiv: Akademydav, 332 s. [in Ukrainian].
14. Lesia Ukrainka. Apokryf. Vybrane (2020) [Lesia Ukrainka. Apocrypha. Selected] / Lesia Ukrainka. Chotry rozmovy pro Lesiu Ukrainku / O. Zabuzhko, s. Shevchuk (2020) Kyiv. 632 s. [in Ukrainian].
15. Lesia Ukrainka. 150 imen / proiekt (2021) [Lesya Ukrainka. 150 names]. Rezhym dostupu: <https://150imenlesi.org/> [in Ukrainian].
16. Miroshnychenk L. Lesia Ukrainka. Zhyttia i teksty (2011) [Lesya Ukrainka. Life and texts]. Kyiv: Smoloskyp, 264 s. [in Ukrainian].
17. Podlisetska O. (2014) Metodolohiia doslidzen tvorchoosti Lesi Ukrainky u XXI st. [Methodology of research of Lesya Ukrainka's creativity in the 21st century]. *Visnyk ONU. Ser.: Filolohiia. T. 20, Vyp. 1(11) Rezhym dostupu: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/405574.pdf>* (data zvernennia 23.04.2021) [in Ukrainian].
18. Skrypka T. (2021) Spohady pro Lesiu Ukrainku [Memories of Lesya Ukrainka]. T. II. Lviv: Vydavnytstvo: «Astrolia», 512 s. [in Ukrainian].
19. Skupeiko L. (2006) Mifopoetyka «Lisovoi pisni» Lesi Ukrainky [Mythopoetics of Lesya Ukrainka's «Forest Song»]. Kyiv: Feniks, 416 s. [in Ukrainian].
20. «Yanukovyeh ukrav kleynody Lesi Ukrainky»: interviu Oksany Zabuzhko (2021) [«Yanukovyeh stole Lesya Ukrainka's jewels»: interview with Oksana Zabuzhko] / rozmovu vela Inna Kuznetsova. Rezhym dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/lesya-ukrainka-oksana-zabuzhko/31111684.html> (data zvernennia 23.02.2021) [in Ukrainian].

THE WORKS OF LESIA UKRAINKA IN LITERARY STUDIES DISCOURS OF THE 21ST CENTURY

Abstract. The article considered the literary studies reception of the works of Lesia Ukrainka in the works of modern scientists. It is noted that studios for the study of the writer's heritage were started during her lifetime (I. Franko, M. Yevshan, etc.), then they continued in the works of researchers of the 20-30s. of the 20th century (M. Zerov, M. Drai-Khmara, P. Fylypovych, B. Yakubskyi, etc.). It is emphasized that the next stage of comprehension of the writer's heritage was in two vectors: within the canons of Soviet literary studies and in line with the achievements of emigration science (Yu. Boiko, Ye. Malaniuk, P. Odarchenko, Yu. Sherekh, etc.).

The time of independence became a qualitatively new stage in the study of Lesia Ukrainka's works. New methodological approaches tested by scientists of the 90s. of the 20th century – 2000s, allowed to expand the interpretive paradigm of the writer's heritage. On the basis of research based on unbiased criticism, modern literary studies studios is being formed. Continuing the interpretation of their predecessors, scientists of the 21st century develop scientific discourse in various methodological planes, provides a multivariate reading of the heritage of Lesia Ukrainka. Methodological pluralism in the assessment of the creative achievements of the author of «Forest Song» («Lisova pisnia») includes the use of methods of psychobiography (L. Miroshnychenko), textology (H. Hadzhylova), psychoanalysis (N. Zborovska), archetypal-mythological criticism (L. Skupeiko), feminism (V. Aheieva), structural-semiotic school (H. Levchenko, S. Kocherha), existentialism, etc. A new step in the comprehension of the creative world of Lesia Ukrainka was the works of O. Zabuzhko, who applied an interdisciplinary approach to the analytics of the writer's artistic heritage. Researcher's monograph «Notre Damed' Ukraine: Ukrainka in the conflict of mythologies» (2007) – it is fundamental historical and cultural work, interdisciplinary research, which provoked various reactions and formed a field for a wide discussion of the role and place of Lesia Ukrainka in national spirituality.

An important direction in the development of modern literary studies studios is the updating of the biographical canon, the processing of archival materials, and the correspondence of the writer. According to the principle of family hierarchy and using modern tools, builds her studies T. Skrypka, a scientist from the USA

(UVAN). The series of materials about the Drahomanov-Kosach family is an extremely valuable source for understanding the phenomenon of Lesia Ukrainka.

A significant achievement of modern literary studies studios was the publication of the works of Lesia Ukrainka in 14 volumes to the 150th anniversary of her birth. This is a collective work of scientists, who did a great job of modernizing the academic collection of the writer's texts. The new edition of the writer's works is an example of a meticulous scientific study of the author's heritage.

In general, we note the positive dynamics in the development of literary studies discourse, the methodological diversity in assessing the artistic heritage of this original author, a person with a powerful cultural and civic thinking.

Keywords: Lesia Ukrainka, scientific discourse, interpretation, scientific biography, methodological pluralism, full edition of works, academism, modern format.

© Кузьма О., 2021 р.

Оксана Кузьма – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1590-1624>

Oksana Kuzma – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1590-1624>